

Zbývající články, tedy případové studie, představují následující roviny pohledu: výměna dětí jako prostředek poznávání „jiných“ (József Liszka), role českého vysídleného pohraničí v politice KSČ (Adrian von Arburg), pohled čs. práva na porušování hranic (Kateřina Lozoviuková). Tři studie se zabývají různými formami sousedských vztahů: v česko-německém pohraničí na případu obcí Bärenstein a Vejprty (Ilona Scherm), dále jsou pojednávány „bratrské vztahy“ mezi německými a českými obcemi v Polabí, podporované a prosazované socialistickými státy (Jana Berthold) a situace v rakousko-českém pohraničí v posledním desetiletí (Jana Nosková). Příspěvek Sandry Kreisslové se věnuje problematice etnické identity příslušníků německé menšiny na Chomutovsku.

Dva poslední články nabízejí srovnávací pohled v širší geografické perspektivě. Tobias Weger srovnává meziválečné nacionalistické aktivity v Sudetech a ve Frízsku a Jenni Boie se zabývá nacionalistickou politikou ve Šleswig-Holštýnsku na začátku 20. let 20. století, založenou na jazykové argumentaci. Jsou tedy vlastně příspěvkem k obecnější debatě o kořenech a zákonitostech nacionalismu.

Autoři sborníku svými studii, včetně oněch tří úvodních, teoretických, ukazují na tři zdroje vznikajících hraničních kulturních a sociálních konstrukcí. Jsou to:

hranice vznikající působením a existencí státních správních struktur;

hranice vznikající jako „lidové modely“ díky působení a existenci různých sociálních a kulturních skupin;

hranice vznikající působením a existencí nejrůznějších profesionálních skupin, které mohou být vedeny nacionálními, revanšistickými a jinými důvody.

Všechny tři typy hraničních kulturních a sociálních konstrukcí ovšem hned vyvolávají další otázky, jejichž zodpovědění překračuje rámec tohoto sborníku a mělo by být spíše cílem dalších výzkumů. Ale spoň v Evropě se v posledních sto padesáti letech měnily státní hranice především jako důsledek válek a sociálních revolucí; je možné, aby se měnily také mírovou cestou? Dělení Československa je, zdá se, spíše výjimkou. Hranice sociálních a lokálních skupin jsou výrazně loco-centrické; jaké jsou meze tohoto loco-centrismu? Nakolik jsou hranice konstruované odborníky a následně aplikované mocenskými či státními strukturami chápány příslušníky lokálních a etnických skupin, tedy neprofesionální veřejností, jako reálné? A tak by se dalo pokračovat. Jak je vidět, máme co do činění s kvalitními texty, které nejen odpovídají na existující otázky a problémy, ale současně inspiřují k formulování dalších.

*Josef Kandert (FSV UK Praha)*

*Irena Pišútová, MALBY NA SKLE/  
PAINTINGS ON GLASS. ÚLUV, Bratislava 2010. 391 s., 277 bar. repr.–*

V roce 1969 vyšla publikace Ireny Pišútové o lidových malbách na skle, která katalogovým způsobem zpracovávala sbírkové předměty ze Slovenského národního muzea v Martině a v Bratislavě a představovala je v 686 položkách s 244 většinou černobílými reprodukcemi. Zásadní byl dvacetistránkový úvod a struktura, jež se stala základem i pro další práce. Pokračování se čtenáři dočkali za deset let, kdy autorka vydala soupis maleb na skle

z dalších slovenských muzeí (772 položek, 51 barevných a 154 černobílých reprodukcí) s téměř padesátistránkovou studií. I když také v těchto knihách věnovala pozornost současné tvorbě, zachytila její podobu ve 20. století a aktuální stav v publikaci *Malovaný sen* z roku 1983.

Nejnovější práce Ireny Pišutové *Malby na skle*, kterou vydalo Ústředí lidové umělecké výroby v Bratislavě v roce 2010 v nové řadě reprezentativních knih (viz např. lidová výšivka Oľgy Danglové), má nové poslání. Na jedné straně je souhrnem poznatků zkušené badatelky, na druhé straně má více než odborný význam úlohu popularizační. Z tohoto hlediska jsou utříděny texty, jež sice vycházejí ze základního konceptu nastiněného před čtyřiceti lety, ale zároveň jsou přizpůsobeny požadavku na naučný a srozumitelně výkladový účel určený nejen badatelům, ale především široké čtenářské obci. Úvodní kapitoly mají velmi obecný charakter, možná je ke škodě, že zvláště část věnovaná dějinám a předlohám maleb na skle (v češtině spíš podmaleb na skle) není konkrétnější. Po stručných oddílech věnovaných technologii a ikonografii je stěžejní část zaměřena na nejpoužívanější náměty slovenských maleb na skle. Ze Starého zákona je to pouze výjev Adama a Evy u stromu poznání, další se vztahují k různým typům P. Marie a zobrazením ze života Svaté rodiny. Následuje ikonografie počínající Kristem jako dítětem a končící Ukřížováním, Božím hrobem a Svatou Trojicí. V těchto dvou částech se ukazuje, že je obtížné oddělit mariologický a christologický cyklus, neboť témata se prolínají, jako příklad ukřížování Krista je uvedena Kalvárie s přítomností P. Marie apod. Možná bylo vhodnější vyčlenit pouze poutní Madony

a události předcházející narození Krista, popř. následující po jeho smrti (Nanebevzetí P. Marie, P. Maria sedmibolestná apod.), a ponechat ostatní výjevy související se Svatou rodinou v chronologickém sledu. Další oddíl je věnovaný postupně světcům a pak světicím v abecedním pořádku. Samostatnou kapitolu tvoří evangelické malby na skle. Pro slovenské prostředí mají velký význam prozaické náměty a jánošíkovská tradice, které je věnován v knize velký prostor.

Druhá polovina publikace je koncipována podle regionálních a autorských okruhů na středoslovenskou, východoslovenskou a západoslovenskou skupinu maleb na skle, rodinu Salzmannů a neznámého mistra z jihozápadního Slovenska, dále na manžele Lansfeldovy. Specifikem je rozsáhlý text věnovaný tvorbě ve 2. polovině 20. století a současnosti, která je doložena medailony sedmi autorů. Jejich aktivity naznačují, nakoľik je současné malířství inspirováno tradicí a nakoľik jde o insitní projev bez zakotvení v minulosti, pouze využívající přitažlivou techniku podmalby na skle. Slovenský text je v závěru každé kapitoly doplněn zkráceným anglickým resumé. Výklad jednotlivých témat je průběžně doprovázen vybranými obrazovými příklady ze slovenských muzejních sbírek, tentokrát důsledně barevnými a ve vysoké technické kvalitě. Z odborného hlediska je však problematičtější, že historické malby na skle jsou zobrazeny důsledně bez rámců, zatímco mnohé novodobé doklady jsou označeny včetně rámců, ačkoliv význam adjustace je pro určení artefaktů v časových obdobích opačný. Na okraj je třeba upozornit na chybu v popiscích dvou dřevorytů, které jsou označeny jako litografie. Publikace má reprezentativní charakter, je

určena primárně pro slovenského čtenáře, ale převaha obrazové části ji přímo předurčuje pro prezentaci tohoto jedinečného druhu zlidovělého výtvarného projevu v zahraničí.

*Alena Křížová (FF MU Brno)*

*Gabriela Kiliánová – Eva Kowalská – Eva Krekovičová (eds.), MY A TÍ DRUHÍ V MODERNEJ SPOLOČNOSTI. KONŠTRUKCIE A TRANSFORMÁCIE KOLEKTÍVNYCH IDENTÍT. Bratislava, Veda 2009, 722 s.–*

Kolektivní identity se staly předmětem výzkumu humanitních věd v 70. letech 20. století a od té doby jejich zkoumání prošlo zajímavým vývojem. Slovenští badatelé přistoupili k tomuto tématu v rámci široce navrženého výzkumného projektu na začátku 21. století a rozhodli se v domácím prostředí při jeho zpracování uplatnit nejmodernější teoretické koncepty. Hlavním tématem knihy se stal výzkum konstrukcí, rekonstrukcí a transformací kolektivních identit (s. 20). Interdisciplinární výzkumný tým se rozhodl věnovat pozornost nejen kolektivním identitám, které jsou již na Slovensku zkoumány delší dobu (národní, etnické identity), ale zahrnul do svého zorného pole i kolektivní identity, jejichž výzkum v této zemi stojí teprve na počátku (především rodové identity). Geografický prostor Slovenska k výzkumu identit dle autorů knihy opravňuje, resp. poskytuje pro něj velmi dobrý studijní materiál, neboť Slovensko je chápáno jako „plurietnický a plurikultúrny priestor“ (s. 34); díky své poloze a svému historickému vývoji se dostávalo do kontaktu s mnoha státy

a národy/etniky. Jestliže se kniha geograficky omezuje víceméně na oblast Slovenska (popř. s přesahy do sousedních zemí), její časové vymezení je široké – od období raného novověku (17. století) po začátek 21. století.

Knihy *My a tí druhí v modernej spoločnosti* je druhým závěrečným výstupem výzkumného týmu sestávajícího z téměř třiceti vědců pracujících v rámci Centra excelentnosti Slovenské akademie věd, které bylo založeno v roce 2002. Někteří z členů kolektivu přispěli již do předcházejícího výstupu, knihy *Svet mnohých „my a oni“*. *Kolektivne identity na súčasnom Slovensku* (Bratislava 2006). Recenzovaná kniha *My a tí druhí* je svým rozsahem (co se týká počtu stran i tematickou šíří) imponantní. Její autorský kolektiv čítá 22 osob reprezentujících především historii a etnologii, ale i další humanitní a sociální vědy – jazykovědu, filozofii, politologii, psychologii či religionistiku.

Knihy je rozdělena do šesti tematických kapitol. Kromě nich obsahuje metodologicko-teoretický úvod a závěrečné shrnutí a je doplněna rozsáhlým seznamem literatury a jmenným a věcným rejstříkem. Tematické kapitoly nesou ve svém názvu vždy slovo *identita* doplněné jiným pojmem, který dle autorského kolektivu označuje skutečnost, jež vedou a přispívají ke vzniku a formování kolektivních identit. Spojení dvou pojmů pak určuje obsah kapitoly. Identity jsou zkoumány ve vztahu s rodem (gender), jazykem, religiozitou, národem, menšinou a konfliktem.

V teoretickém úvodu se Gabriela Kiliánová zabývá hlavními termíny a výzkumnými otázkami, vysvětluje, jakým způsobem chápe kolektiv autorů pojem „kolektivní identita“, který, ač používaný